

**TEMEIURI BIBLICE NOUTESTAMENTARE
CU PRIVIRE LA OFICIEREA SFINTELOR TAINE
ȘI IERURGIILOR BISERICESTI (II)**

Prot. dr. Ioan Bude

**NEW-TESTAMENT BIBLICAL GROUNDS CONCERNING THE
OFFICIATION OF THE HOLY CHURCH SACRAMENTS AND
BLESSINGS (II)**

Abstract: Addressing mostly priests and Religion teachers, but also any believer, the entire publicistic series that we commence at this point desires, in a straightforward, plain and clear manner (without proposing thematic biblical theology approaches, but by means of a rigorous selection of minimally commented texts), to bring forth again *The Truth* of the Holy Sacraments before the readers, whoever they might be or – why not? – lead the readers before *The Truth*, That „is the same for yesterday, today and forever” (*Jews 13, 8*): The Lord and Our Saviour, Jesus Christ, present, alive and active in all undertakings of His Church

Keywords: holy sacraments, blessings, biblical theology, Church

CAP. III: BOTEZUL ÎN EPISTOLELE PAULINE

1. Botezul în Epistola către Romani

a) *Romani 3, 22*: „Dar dreptatea lui Dumnezeu vine prin credința în Iisus Hristos, pentru toți și peste toți cei ce cred, căci nu este deosebire”.

Aici, „dreptatea lui Dumnezeu” înseamnă mântuirea în Hristos (cf. *Matei 3, 15; 6, 33; I Timotei 4, 8*), la care au acces – prin Botez și prin celelalte Sfinte Taine – toți oamenii, fără nicio deosebire (cf. *Matei 5, 45; Galateni 3, 28; 4, 7; Coloseni 3, 11*).

b) *Romani 6, 3-6*: „Au nu știți că toți câți în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat ? Deci ne-am îngropat cu El, în moarte, prin botez, pentru ca, precum Hristos a înviat din morți, prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții; căci dacă am crescut împreună cu El prin

asemănarea morții Lui, atunci vom fi părtași și ai Învierii Lui. Cunoscând aceasta, că omul nostru cel vechi a fost răstignit împreună cu El, ca să se nimicească trupul păcatului, pentru a nu mai fi robi ai păcatului”.

Textul de mai sus este unul din textele clasice nou-testamentare despre Botezul creștin, având multiple și profunde conotații și în domeniul antropologiei pauline. În cele ce urmează vom încerca un scurt comentariu doar asupra v. 6, care constituie de fapt „cheia” înțelesului teologic – baptismal al întregului ansamblu: „[...] că omul nostru cel vechi a fost răstignit împreună cu El, ca să se nimicească trupul păcatului, pentru a nu mai fi robi ai păcatului”.

Apostolul Pavel determină aici, foarte precis, subiectul Botezului: „omul nostru cel vechi”, reprezentat prin „trupul păcatului”,⁴⁶ prin care este definită starea religios-morală a omului de dinainte de Botez. Viața lui din această perioadă este detestabilă din toate punctele de vedere, fapt pentru care și trebuie ca el „să moară”. De aceea a și fost „răstignit împreună cu Hristos” – ca să fie nimic!⁴⁷ Prin contrast, dispariția „omului vechi”, cere în schimb un „om nou”, al cărui act de naștere este chiar Taina Botezului, denumită de însuși Sfântul Pavel „naștere din nou” (*Tit 3, 5*). Ca perfecțiune morală, acesta ar putea corespunde omului paradisiac, cel de dinainte de cădere⁴⁸, dar din punct de vedere istoric, nu este identic cu acela. „Omul cel nou” n-a existat pe lume înainte de Hristos!⁴⁹ Prin Botez, el este o creație a lui Hristos, este omul hristologic al timpului hristologic, este deja un creștin al Parusiei sau, tot într-o definiție paulină, este „făptura cea nouă” (*II Corinteni 5, 17; Galateni 6, 15*), redobândită, sau recuperată prin Sfântul Botez. Iar temeiul acestui proces de reînnoire, sau renaștere spirituală a naturii umane prin Taina Botezului, este Întruparea Fiului lui Dumnezeu⁵⁰, Care „Dumnezeu fiind, S-a făcut și om deplin, ca să ne arate că se poate viețui în trup și fără a fi robi păcatului”.⁵¹

Este o necesitate imperativă să-L avem pe Hristos ca model absolut de neprihănită viețuire trupească, întrucât „omul nostru cel vechi” n-a fost nimic prin Botez, ci numai „răstignit” în vederea nimicirii. Deci el va continua să coexiste împreună cu „omul nostru cel nou”, disputându-și cu acesta, în mod perfid și dur întâietatea în toată viața noastră trupească. Această dramatică confruntare va constitui una din teme dominante ale antropologiei pauline, fiind abordată cu fermitate de către Sfântul Apostol Pavel, în repetate rânduri (*Romani 7, 22-25; 8, 1-13; Efeseni 4, 22-24 u., Coloseni 3, 9-10*).

c). *Romani 9, 11-12*: „Că nefiind încă născuți (copiii), nefăcând ei ceva bun sau rău, ca să rămână voia lui Dumnezeu cea după alegere, nu din fapte, ci de la Cel care cheamă, i s-a zis ei că cel mai mare va sluji celui mai mic...”

Din nou ne întâlnim aici cu chemarea specială, de către Dumnezeu, a pruncilor încă nenăscuți și legătura lor afectiv-volițională cu Părintele ceresc – un argument imposibil de contrazis în privința Botezului pruncilor.⁵²

d). *Romani 12, 1*: „Vă îndemn, deci, fraților, pentru îndurările lui Dumnezeu, să înfățișați trupurile voastre ca pe o jertfă vie, sfântă, bine plăcută lui Dumnezeu, ca închinarea voastră cea duhovnicească”.

Între jertfele levitice ale Vechiului Testament⁵³ și „jertfa vie” din textul de mai sus, deosebirea este totală, iar superioritatea acesteia asupra celor dintâi, indiscutabilă. Materia acestei jertfe nu este substitutivă (animalul), ci e însăși ființa umană, care prin Botez se oferă lui Dumnezeu integral și de bună voie, din iubire și nu din obligație sau forțată de cineva.⁵⁴ Statutul acestei „jertfe vii” este cel de „făptură nouă” (*II Corinteni 5, 17*), de om botezat, iar viețuirea lui în trup, este de om conștient de starea lui de „răstignit împreună cu Hristos” (*Galateni 6, 14-15*), în sensul că el a dorit acest lucru, a gândit și a decis să moară cu Hristos, prin Botez, ca om vechi, dar să și învieze tot prin Botez și tot cu Hristos, ca „făptură nouă”, trăind din acest moment „întru înnoirea vieții” (*Romani 6, 6-4; II Corinteni 5, 17; Romani 12, 2 u*).

Acest om nici nu-și mai aparține lui însuși, ci el știe că „este al lui Dumnezeu” (*I Corinteni 6, 19-20*). Asociat morții și Învierii lui Hristos, el își trăiește viața lui trupească în starea de „jertfă vie”, încorporată, ca o replică umană, în Jertfa sfințitoare a Arhiereului Hristos, Jertfa a tuturor jertfelor⁵⁵, adusă lui Dumnezeu „o dată pentru totdeauna” (*Evrei 10, 10; cf. Ioan 17, 19*)⁵⁶. Iar această replică a Jertfei lui Hristos, este compusă din toate trupurile celor botezați, jertfite spiritual (jertfe somatice)⁵⁷, într-o perfectă comuniune liturgică⁵⁸, asemenea unei pâini: „Căci o pâine, un trup suntem noi cei mulți; căci toți ne împărtășim din unica pâine” (*I Corinteni 10, 17; 12, 27*).

Trupul omenesc nu poate abesenta din această jertfă, el fiind sediul, sau „organul de origine dumnezeiască a sufletului”.⁵⁹ De aceea, îndemnul paulin se adresează tuturor trupurilor botezate, să devină – așa cum am văzut mai sus – o singură jertfă, transfigurându-se într-un dialog de slujire duhovnicească⁶⁰ și făcându-se „o pâine”, așa cum și pâinea, la rândul ei, devine Trup de Jertfă în Sfânta Liturghie.

2. Botezul în Epistola I către Corinteni

a). *I Corinteni 1, 14-17a*: „Mulțumesc lui Dumnezeu că pe niciunul din voi n-am botezat, decât pe Crispus și pe Gaius, ca să nu zică cineva că ați fost botezați în numele meu. Am botezat și casa lui Ștefana(s); afară de aceștia nu știu să mai fi botezat pe altcineva. Căci Hristos nu m-a trimis ca să botez, ci să binevestesc...”

Din context (v. 12), rezultă că în comunitatea corintiană au apărut dezbinări pe motive preferențiale: „Eu sunt al lui Pavel, iar eu sunt al lui Apollo, iar eu sunt al lui Chefa, iar eu sunt al lui Hristos”. Din această cauză Apostolul enumeră între cei botezați de el însuși, numai pe Crispus (mai-marele sinagogii),

pe Gaius și pe Ștefana(s). Desigur că așa cum a botezat „casa” (familia) lui Ștefana(s), considerat „pârgha Ahaei”, același lucru l-a făcut și cu „casele” (respectiv familiile) lui Crispus și Gaius.

Dacă botezarea acestora a constituit o excepție de la misiunea lui de Apostol binevestitor (v. 17a), înseamnă că de oficierea celorlalte nenumărate botezuri din Corint s-au ocupat, ca și în alte cazuri, preoți anume rânduiți pentru aceasta (cf. *Fapte 10, 48; 14, 23*).

b). *I Corinteni 4, 15b*: „Căci de ați avea zece mii de învățători în Hristos, totuși nu aveți mulți părinți. Căci eu v-am născut prin Evanghelie în Iisus Hristos”.

„A naște prin Evanghelie” înseamnă *înceștinare* prin propovăduire, convertire și, evident, botezare (*Romani 2, 16; I Corinteni 2, 1-2; Galateni 1, 6-9; 11-12; 2, 6b-9; 3, 1*).

c). *I Corinteni 6, 11*: „[...] Dar v-ați spălat, dar v-ați sfințit, dar v-ați îndreptat în numele Domului Iisus Hristos și în Duhul Dumnezeului nostru.”

Acest text ne este familiar și ușor de recunoscut, pentru că este preluat aproape identic în rânduala slujbei de Botez, fiind rostit de către preot, în timp ce-l șterge pe pruncu botezat și de curând pecetluit cu Sfântul și marele Mir.

d). *I Corinteni 7, 14b*: „[...] Altminteri, copiii voștri ar fi necurați, dar acum ei sunt sfinți”.

Din context (v. 12-14a) rezultă că în cazul familiilor mixte (un soț păgân și altul creștin), nici bărbatul și nici femeia să nu se despartă, pentru că cel care este creștin între ei, precum și copiii, botezați din pruncie (și denumiți aici „sfinți” = sfințiți prin Botez și Mirungere), îl sfințesc și pe soțul neîncreștinat, în sensul că ei constituie pentru acesta o comunitate liturgică familială, în care și el (fie bărbatul, fie femeia) s-ar putea mântui (v. 16), pentru că i s-au creat deja condiții harice.

e). *I Corinteni 10, 1-2*: „Căci nu voiesc, fraților, ca voi să nu știți că părinții noștri au fost *toți* sub nor și că *toți* au trecut prin mare”. Și *toți*, prin Moise, s-au botezat în nor și mare.

Este vorba aici de prefigurarea vechitestamentară a Tainelor Botezului și Mirungerii, dar și de Botezul pruncilor (semnificația inclusivă a termenului „toți”), despre care am tratat deja, mai sus (Vezi Cap. 1.2: „Necesitatea botezării pruncilor”).

f). *I Corinteni 12, 13*: „Pentru că într-un Duh ne-am botezat noi *toți*, ca să fim un singur trup, fie Iudei, fie Elini, fie robi, fie liberi, și *toți* la un Duh ne-am adăpat”.

Textul de mai sus are o mulțime de locuri paralele: *Matei 3, 11b; Marcu 1, 8; Luca 3, 16; Ioan 1, 33; Fapte 1, 5; 2, 2-4; 10, 44-46; 11, 16; 19, 4-6; Romani 15, 16b; I Corinteni 3, 16-17; 6, 11, 15, 19; 10, 1-2, 16-17; Galateni 3, 27-28; Efeseni 4, 5; Coloseni 3, 9-11, ș.a.* Toate acestea exprimă caracterul universal

și comunitar, atât al Botezului, cât și al Mirungerii, precum și necesitatea primirii lor de către oricine vrea să intre în Biserică și să se mântuiască ⁶¹.

g). *I Corinteni 15, 29*: „Fiindcă ce vor face *cei care se botează pentru morți*? Dacă morții nu înviază nicidecum, pentru ce se mai botează pentru ei?”

Cu toate că Botezul este unic și irepetabil, în unele situații extreme, de iconomie specifică creștinismului primar, se întâmplă ca unii dintre cei ce s-au pregătit și așteptau să primească Taina Sfântului Botez, să moară înainte de a fi botezați, plecând din viață doar cu așa-numitul „Botez al dorinței”. Atunci, alți creștini, deja botezați, se botezau din nou în contul celor răposați, iar acest tip de botez era valabil (a se vedea o situație similară în cazul pomenirii morților din *II Macabei 12, 43-46*), precum valabilă era și rebotezarea Apostolului neamurilor, din Saul în Paul = Pavel – din aceeași iconomie de înaltă considerație față de proconsulul proaspăt convertit al Ciprului, Sergius Paulus: (*Fapte 13, 9, 12*).

3. Botezul în Epistola a II-a către Corinteni

a). *II Corinteni 1, 21-22b*: „Iar Cel ce ne întărește pe noi împreună cu voi, în Hristos și ne-a uns pe noi este Dumnezeu, Care ne-a și pecetluit pe noi și a dat arvuna Duhului, în inimile noastre” (*cf. și 5, 5b*).

„Ungerea” de care se face pomenire aici, are o dublă semnificație:

- *pe de o parte*, reprezintă investitura sfântului Pavel, din partea lui Dumnezeu, în misiunea de Apostol. Este o lucrare a Duhului Sfânt, ca și cea de la Cincizecime (*Fapte 2, 1-2*), sau ca și a hirotonirii, de către Sfinții Apostoli, a celor șapte diaconi, prin „punerea mâinilor” (*Fapte 6, 6*), lucrare pe care Și-o revendică cu deplină legitimitate chiar și Domnul Iisus Hristos, la începutul propovăduirii (*Luca 4, 18*; *cf. Isaia 61, 2 și Fapte 10, 38*);

- *pe de altă parte*, „ungerea”, respectiv „pecetluirea”, sau „arvuna Duhului”, reprezintă Taina Mirungerii, care de la bun început se administra în Biserică, imediat după Botez (*Fapte 19, 6*), dar uneori, în funcție de bunăvoința Duhului Sfânt, o lua înaintea Botezului (*Fapte 10, 44-48*).

Această „arvună a Duhului” (*5.5 b*) este contribuția majoră și gratuită a Duhului Sfânt la mântuirea noastră.

b). *II Corinteni 5, 17*: „Deci, dacă este cineva în Hristos, *este făptură nouă*; cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi.”

„Făptura nouă” = credinciosul creștin botezat și pecetluit cu Sfântul și Marele Mir. (A se vedea, mai sus, comentariul de la Romani 6, 3-6). Textul de mai sus, dimpreună cu contextul (*v. 16*) va fi reluat și comentat pe larg mai încolo, când vom trata despre Sfânta Euharistie, Hristos cel euharistic și omul hristologic, îndumnezeit prin împărtășirea cu Hristosul euharistic.

4. Botezul în Epistola către Galateni

a). *Galateni 3, 27*: „Căci, câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat.”

Acesta este imnul Botezului creștin, cântat dintotdeauna la oficierea fiecărei slujbe de Botez, după Mirungere, în timpul unei întreite „procesiuni” în jurul cristelniței și mesei de botez, cu semnificații multiple. Mai întâi, această micro-procesiune întreită, care se va repeta (în alte condiții) și în Taina Cununii, repezintă cele trei periodizări ale vieții omului: copilăria, floarea vieții și amurgul bătrâneții, toate fiind înțelese ca niște călătorii ale celui botezat, pe aceste trei circuite biologice, dar nu singur, ci însoțit de părinții săi sufletești – nașii – ca factori împreună-responsabili cu părinții trupești, pentru orientarea lui pe cărările cele drepte ale vieții. Aceiași părinți sufletești (nașii), îl vor însoți, cum am mai spus, și în întreita microprocesiune a Cununii, alături de sufletul său pereche și purtând pe creștet cununiile de mucenici ai iubirii jertfelnice.

Revenind la sensurile teologice ale imnului baptismal de mai sus, cei vizați sunt toți credincioșii creștini, deveniți fii ai lui Dumnezeu prin credință și prin „îmbrăcarea”, sau unirea ontologică cu Hristos prin Taina Sfântului Botez ⁶². Credința și Botezul sunt două realități distincte, cu funcțiuni complementare în îndreptarea omului înaintea lui Dumnezeu. Cu toate că omul nu e pus în situația de a alege între credință și Botez, sau între credință și celelalte Sfinte Taine, credința este incompletă fără Botez, iar Botezul este el însuși un act de credință. ⁶³ Sensul v.27 ar fi deci acesta: „Voi toți, care ați fost botezați în Hristos, sunteți fii lui Dumnezeu.” Formula „în Hristos” (*Romani 6, 3*), sau „în numele” lui Hristos (*Fapte 19, 5*), îl prezintă pe Hristos drept elementul divin în care, spre care și cu care se contopește (se scufundă), credinciosul prin Botez. ⁶⁴

Din moment ce temeiul Botezului creștin este Întruparea și Jertfa mântuitoare a lui Hristos, sensul „îmbrăcării” în Hristos este cel întâlnit frecvent în Epistolele pauline și anume de schimbare profundă, fundamentală a întregii ființe religios-morale a credinciosului botezat, după cum rezultă și din textul paralel din *Coloseni 3, 9-10, 12, 14*: „Nu vă mințiți unul pe altul, fiindcă v-ați dezbrăcat de omul cel vechi, dimpreună cu faptele lui și v-ați îmbrăcat cu cel nou care se înnoiește, spre deplină cunoștință, după Chipul Celui Care l-a zidit [...]. Îmbrăcați-vă, dar, ca aleși ai lui Dumnezeu, sfinți și preaiubiți, cu milostivirile îndurării, cu bunătate, cu smerenie, cu blândețe [...] iar peste toate acestea, îmbrăcați-vă întru dragoste, care este legătura desăvârșirii.” ⁶⁵ Însă, imaginea „îmbrăcării” nu exprimă întregul dinamism al vieții „în Hristos”, pentru că „realitatea debordează imaginea. Într-adevăr, veșmântul rămâne ceea ce este, în timp ce omul cel nou este înnoit neconținut prin acțiunea Duhului.” ⁶⁶

b). *Galateni 4, 4-7*: „Iar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i

răscumpere, ca să dobândim înfierea. Și pentru că sunteți fii, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile noastre, care strigă: Avva, Părinte! Astfel, dar, nu mai ești rob, ci fiu; iar de ești fiu, ești și moștenitor al lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos.”

În capitolul anterior (3, 25) fusese deja evocată ideea unui timp nou, al credinței, care urmează timpului Legii (3, 23). Aici, timpul cel nou începe cu momentul întrupării Fiului lui Dumnezeu, fiind denumit „plinirea vremii”, cu precizarea că nu vremea și cronologia ei determină trimiterea – de către Dumnezeu Tatăl – a Fiului în lume, ci trimiterea Fiului marchează „plinirea vremii”, iar momentul venirii pe lume a Fiului lui Dumnezeu este centrul temporal al tuturor evenimentelor istorice.⁶⁷ Trecutul și viitorul primesc sens numai în lumina acestui eveniment unic și irepetabil: începutul mântuirii lumii. Răscumpărarea „de sub Lege” înseamnă că toți oamenii (iudei și păgâni), fiind deopotrivă păcătoși, blestemul Legii îi includea pe toți. De aceea și răscumpărarea în Hristos îi cuprinde pe toți. Iar înfierea este o consecință a răscumpărării, după cum aramaicul „Avva” = „Părinte” = „Tată”. A-L numi pe Dumnezeu „Părinte”, sau „Tată”, este un mare dar al înfierii divine. Cel ce se unește cu Hristos prin Taina Sfântului Botez, dobândește calitatea de fiu și moștenitor al lui Dumnezeu (a se vedea paralelismul între textele din *Galateni 4, 6-7* și *Romani 8, 15-17*). Fiind înfiați de Dumnezeu prin Botez, noi participăm deja la viața lui Hristos, „ne îmbrăcăm în El” (3, 27), dar deși această participare este reală, ea nu este încă completă, în sensul că avem numai „arvuna Duhului” (Mirungerea, cf. *II Corinteni 5, 5*), urmând a primi roadele depline ale înfierii divine abia la Parusie (cf. *Romani 8, 23*).⁶⁹

În fine, potrivit unui apreciat comentator⁷⁰, în afirmația paulină din v. 7: „[...] nu mai ești rob, ci fiu [...]”, se rezumă întreaga Epistolă către Galateni.

5. Botezul în Epistola către Efeseni

a). *Efeseni 1, 5*: „[...] mai înainte rânduindu-ne, în a Sa iubire, să ne înfieze, prin Iisus Hristos, după bunăvoința voii Sale [...]”

Tema „înfierii prin Iisus Hristos”, adică prin Taina Sfântului Botez, se continuă și aici, cu aceleași conotații ca și în *Galateni 4, 4-7*, toate împlinindu-se după planul cel din veci al lui Dumnezeu.

b). *Efeseni 1, 13-14*: „Întru Care și voi, auzind cuvântul adevărului, Evanghelia mântuirii voastre, crezând în El, ați fost pecetluiți cu Sfântul Duh al făgăduinței, Care este arvuna moștenirii noastre, spre răscumpărarea celor dobândiți de El și spre lauda slavei Sale”.

Trei sunt tainele mântuirii la care se referă textul de mai sus:

- actul de credință în „Evanghelia mântuirii”, subînțeles în Taina Botezului;

- „pecetluirea cu Sfântul Duh al făgăduinței”, adică Taina Mirungerii, ca „arvună” a integrării noastre în următoarea taină, adică:

- taina „răscumpărării”, sau a mântuirii recapitulative, Sfânta Euharistie, prin care Hristos ne-a „dobândit” cu propriul Său Sânge (cf. *I Corinteni* 5, 7; 6, 19-20).

c). *Efesenii* 4, 5, 22-24, 30: „Este un Domn, o credință, un Botez [...]. Să vă dezbrăcați, față cu viețuirea voastră de mai înainte, de omul cel vechi, care se strică prin poftetele amăgitoare, și să vă înnoiți în duhul cugetului vostru, îmbrăcându-vă în omul cel nou, care este făcut după chipul lui Dumnezeu, în dreptatea și sfințenia adevărului[...]. Să nu întristați Duhul cel Sfânt al lui Dumnezeu, întru Care ați fost pecetluiți pentru ziua răscumpărării”.

În ce privește constatarea paulină din v. 5, că „Este un Domn, o credință, un Botez”, trebuie să ne amintim ceea ce am constatat, la rândul nostru, încă de la început, adică ce s-a întâmplat, în timp, în mentalitatea tuturor creștinilor: toți susțin teoretic cele afirmate mai sus de Sfântul Apostol Pavel, dar în realitate, s-au ivit încă de atunci atâtea deosebiri interconfesionale, încât creștinul de astăzi este complet derutat și îi este aproape imposibil să mai discearnă adevărul, sau cine are dreptate⁷¹. Iar în privința „omului vechi” și „omului nou”, a se vedea comentariul de la *Romani* 6, 3-6, precum și *nota nr. 57*, cu referire la terminologia antropologiei pauline, în definirea rodului comuniunii cu Hristos prin Botez și Euharistie.

Cât despre v. 30: „Să nu întristați Duhul cel Sfânt al lui Dumnezeu, întru care ați fost pecetluiți pentru ziua răscumpărării”, deosebim aici cel puțin două semnificații: în primul rând, „pecetluirea”, adică Taina Sfântului Mir, este cea în vederea înfierii noastre de către Dumnezeu începută, prin Botez, despre care am tratat în *Galatenii* 4, 4-7, cu o excelentă paralelă în secțiunea din *Romani* 8, 15-27; iar în al doilea rând, ziua definitivei „răscumpărări”, adică cea de la Parusie, zi care îi va distinge și pe cei „pecetluiți pe frunte, pe robii lui Dumnezeu”, în număr (simbolic) de „o sută patruzeci și patru de mii, din toate semințiile fiilor lui Israel”, dar împreună cu aceștia și pe cei din mulțimea cea fără număr „din tot neamul și semințiile și popoarele și limbile”, care „și-au spălat veșmintele lor și le-au făcut albe în sângele Mielului”.

Primii îi reprezintă pe dreptii Vechiului Testament (cf. *Iezechiel* 9, 4), iar cei înveșmântați în alb sunt „neofii” Noului Testament, cei împărtașiți de Botez, Mirungere și de toate Sfintele Taine, toți mucenicii și sfinții creștini, adică „făpturile noi” ale lui Hristos (*Apocalipsa* 4, 3-9, 14; cf. *Facerea* 39, 12).

d). *Efesenii* 5, 8-9: „Altădată erați întuneric, iar acum sunteți lumină întru Domnul; umblați ca fii ai luminii! Pentru că roada luminii e în orice bunătate, dreptate și adevăr”.

Antiteza dintre „întunericul” de altădată și „lumina întru Domnul”, îi definește pe unii și aceiași oameni, aflați în starea de dinainte de Botez și în cea de după Botez, când au devenit „lumina lumii” (*Matei 5, 14-16*) și „sarea pământului” (*Matei 5, 13*). Prin urmare, viața de creștin este cea de „fiu al luminii”, iar faptele ei sunt „roade ale luminii”: dreptate, pace, bucurie, blândețe, înfrânare, îndelungă răbdare, adică toate virtuțile morale creștine (cf. *Galateni 5, 22-23*).

e). *Efeseni 5, 26-27*: „[...] Ca s-o sfințească, curățind-o cu baia apei prin cuvânt și ca s-o înfățișeze Sieși, Biserică mărită, neavând pată sau zbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfântă și fără de prihană”.

„Sfințirea” și „curățirea” Bisericii de către Hristos Domnul, „cu baia apei” Sfântului Botez⁷² și „prin cuvântul” Evangheliei Sale nu înseamnă că Biserica Sa ar fi întinată, sau, că în timp, s-ar putea întina cumva, ci înseamnă că ea este menținută într-o perpetuă stare de prospețime, de tinerețe și puritate baptismală, extinsă la nivelul întregii creștinătăți, prin lucrarea sfințitoare a Duhului Sfânt din Taina Mirungerii, care întotdeauna secondează Botezul⁷³.

6. Botezul în Epistola către Filipeni

a). *Filipeni 2, 22*: „Dar încercarea lui (a lui Timotei, n.n.) o cunoașteți, căci împreună cu mine a slujit la propășirea Evangheliei întocmai ca un copil lângă tatăl său.”

Am putea avea aici un indiciu că ucenicul paulin Timotei a fost probabil botezat și „crescut” în credința creștină de către Sfântul Apostol Pavel personal (*Fapte 16, 1-3*; *I Timotei 4, 12-16*). Expresia „ca un copil lângă tatăl său” reprezintă raportul real, și patern, dintre Sfântul Pavel și Timotei, pe care Apostolul, chiar dacă nu l-o fi botezat cu mâna lui, cu certitudine că l-a „înfiat” de foarte timpuriu (cf. *II Timotei 3, 15*).

b). *Filipeni 3, 10-11*: „[...] să fiu primit părtaș la patimile Lui, și asemănându-mă cu moartea Lui, ca doar să pot ajunge la învierea cea din morți.”

Atât ca formă, dar mai ales ca sens, textul de mai sus constituie o paralelă la *Romani 6, 3-6*, având același comentariu. Utilizarea persoanei I plural îl integrează pe Apostolul neamurilor în atmosfera solemnă, de comuniune cu moartea și Învierea lui Hristos, a tuturor celor din Filipi care s-au botezat și cred în numele Lui.

c). *Filipeni 3, 14*: „Dar una fac: uitând cele ce sunt în urma mea și tinzând la cele dinainte, alerg la țintă, la răsplata dumnezeieștii chemări de sus, întru Hristos Iisus.”

Este redat aici modul practic de gândire al creștinului activ, conștient de faptul că nici faptele anterioare Botezului și nici calitatea de „făptură nouă”, de după Botez, nu-l reprezintă înaintea lui Dumnezeu, ci doar efortul perpetuu,

de autodepășire, în progresul lui duhovnicesc de om nou, hristologic, pentru care starea de normalitate în această viață, trebuie să fie chiar starea de sfințenie.

7. Botezul în Epistola către Coloseni

a). *Coloseni 2, 12*: „Îngropați fiind împreună cu El (cu *Hristos*, n.n.) prin Botez, cu El ați și înviați prin credința în puterea lui Dumnezeu, Cel ce L-a înviaț din morți.”

Obișnuita temă a morții și învierii în și cu *Hristos*, prin Taina Sfântului Botez, dacă o limităm doar la *v.12*, este o paralelă perfectă la textul paulin, clasic, despre Botez, din *Romani 6, 4*. Însă aici, ea se încadrează într-un context tematic mult mai extins, într-o secțiune hristologică complexă (*2,2 – 3, 25*), sintetizând teologia cunoașterii autentice a lui *Hristos*, cu viețuirea autentică în *Hristos*, la toate nivelele sociale dintr-o comunitate creștină, precum Biserica din Colose⁷⁴.

b). *Coloseni 3, 1-3*: „Așadar, dacă ați înviaț împreună cu *Hristos*, căutați cele de sus, unde se află *Hristos*, șezând de-a dreapta lui Dumnezeu; cugetați cele de sus, nu cele de pe pământ; căci voi ați murit și viața voastră este ascunsă cu *Hristos* întru Dumnezeu!”

c). *Coloseni 3, 9-10*: „Nu vă mințiți unul pe altul, fiindcă v-ați dezbrăcat de omul cel vechi, dimpreună cu faptele lui și v-ați îmbrăcat cu cel nou, care se înnoiește, spre deplină cunoștință, după chipul Celui ce l-a zidit.”

Ne aflăm, desigur, în chiar miezul mării secțiunii hristologice (*22 - 3, 25*) de care pomeneam mai sus și care se referă la credinciosul creștin devenit „om nou” prin Botez, cu o viață nouă, superioară, într-o continuă înnoire, o viață de perpetuă metamorfoză morală, realizată prin împărtășirea lui progresivă de toate celelalte Sfinte Taine. Încreștinarea (Botezul) este doar începutul acestei progresii.⁷⁵ Statutul de creștin nu-i creează credinciosului o stare de imponderabilitate, de comoditate statică, ci îl propulsează zilnic spre o dinamică și profundă devenire, sau schimbare în bine⁷⁶, o emancipare fundamentală din sechelele trecutului său necreștin și o identificare ființială cu Cel ce l-a creat din nou⁷⁷, adică cu *Hristos*, după cum le scria același Apostol și galatenilor: „M-am răstignit împreună cu *Hristos*; și nu eu mai trăiesc, ci *Hristos* trăiește în mine” (*Galateni 2, 20*).

8. Botezul în Epistola I către Timotei

a). *I Timotei 3, 2, 4, 6, 12*: „Se cuvine, dar, ca episcopul să fie fără de prihană [...] bine chivernisind casa lui, având copii ascultători, cu toată bună-cuviința [...]; Episcopul să nu fie de curând botezat [...].

Diaconii să fie bărbați ai unei singure femei, să-și chivernisească bine casele și pe copiii lor.”

Textul de mai sus reprezintă un fragment selectat din declarația candidatului la hirotonia întru preot. Rezultă de aici că episcopul, adică preotul (și diaconul) trebuie să aibă o ireproșabilă familie, rezultată dintr-o căsătorie monogamică, cu „copii ascultători”, deci bine crescuți și educați din punct de vedere creștin, ceea ce înseamnă că aceștia au primit deja Botezul înainte de a apuca să crească. Educarea lor în spiritul moralei creștine, constituie principalul aspect al grijii fiecărui cleric de a-și „chivernisi bine casele și pe copiii lor.”

b). *I Timotei 5, 4, 8, 10, 14*: „Dacă vreo văduvă are copii sau nepoți, aceștia să se învețe să cinstească mai întâi casa lor și să dea răsplătire părinților, pentru că lucrul acesta este bun și primit înaintea lui Dumnezeu [...] Dacă însă cineva nu poartă de grijă de ai săi și mai ales de ai casei sale, s-a lepădat de credință și este mai rău decât un necredincios. Văduva [...] este cinstită dacă este bine cunoscută pentru faptele ei bune, dacă adică și-a crescut (bine) copiii [...] și s-a ținut stăruitor de tot ce este lucru bun [...]. Vreau ca văduvele tinere să se mărite și să aibă copii [...]”

Așa precum în Vechiul Testament, reușita unei familii consta întâi de toate în rodirea nașterii de prunci, care de mici (8 zile) erau integrați în legământul avraamic prin circumcidere, la fel și în Noul Testament, instituția familiei este nu numai continuată și revalidată (*Matei 19, 4-9*), ci și împlinită (desăvârșită), față de Legea Veche, prin botezarea pruncilor în numele lui Hristos (*Matei 19, 13-15* și *loc. par.*). Ba mai mult decât atât, Sfântul Apostol Pavel insistă asupra educației creștine a pruncilor astfel botezați, nu numai în familiile preoțești și nu numai în cele ale credincioșilor mireni, ci și în cazurile când pruncii rămăneau orfani, de unul sau ambii părinți, fiind crescuți de un singur părinte, sau de bunici. În listele cu văduve înscrise pentru a primi asistența socială (cf. *Fapte 6, 1*) acordată de Biserică, din textul de mai sus rezultă că erau admise numai acele văduve (mame sau bunici), care între celelalte obligații morale, își îndeplineau cu conștiinciozitate mai ales datoria creșterii și formării religios-morale a pruncilor, respectiv a nepoților.

9. Botezul în Epistola II către Timotei

a). *II Timotei 1, 2*: „Lui Timotei, iubitului fiu: har, milă, pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Hristos Iisus, Domnul nostru!”

Raportul de intimitate paternă dintre Sfântul Apostol Pavel și „iubitul său fiu Timotei”, se amplifică în această Epistolă – testament⁷⁸ datorită sentimentului justificat al Apostolului, întemnițat pentru a doua oară la Roma, că sentința de condamnare a sa la moarte este atât de iminentă, încât el nici nu mai era sigur că ar mai putea fi găsit în viață de către Timotei. În afară de Luca (*II Timotei 4, 11*), niciun alt ucenic nu se mai afla alături de marele Apostol. De aceea, în confruntarea cu ispita supremă a părăsirii de către toți și în fața morții, „fiul

Timotei” ar fi fost ultima și cea mai mare mângâiere pentru bătrânul său părinte și dascăl, care l-a așezat episcop în Efes. De aceea, aceste ultime povățuiri date acum lui Timotei, au reverberații de maximă intensitate afectivă.⁷⁹

b). *II Timotei 3, 14-15*: „Tu însă rămâi în cele ce ai învățat și de care ești încredințat, deoarece știi de la cine ai învățat. Și fiindcă de mic copil cunoști Sfintele Scripturi, care pot să te înțeleptească spre mântuire, prin credința cea întru Hristos Iisus [...]”

În această atmosferă de tulburătoare sensibilitate sufletească, expresia „de mic copil cunoști Sfintele Scripturi” reprezintă un argument de necontestat referitor la botezarea pruncilor; dacă Timotei „cunoștea” din fragedă pruncie „Sfintele Scripturi”, e clar că a fost botezat imediat după naștere și a primit o aleasă educație creștină în propria familie (*Fapte 16, 1*), întrunind astfel exigențele hirotoniei impuse chiar de „maestrul” său: „Episcopul să nu fie de curând botezat [...]!” (*II Timotei 3, 6*).

10. Botezul în Epistola către Tit

a). *Tit 1, 4, 6*: „Lui Tit, adevăratul fiu [...]”⁸⁰ De este cineva fără prihană. Bărbat al unei femei, având fii credincioși [...]”

A se vedea comentariul de la *I Timotei 3, 4, 12!* Are conotații identice.

b) *Tit 3, 5*: „El ne-a mântuit, nu din faptele cele întru îndreptare, săvârșite de noi, ci după a Lui îndurare, prin baia nașterii celei de a doua și prin înnoirea Duhului Sfânt.”

Avem aici o paralelă teologică⁸¹ la textul din *Efeseni 5, 26*, în sensul că între expresia „baia apei prin cuvânt” din *Efeseni* și „baia nașterii celei de a doua” din acest text, este un raport de identitate. Iar „înnoirea Duhului Sfânt” indică și aici lucrarea consacrată a Tainei Sfântului Mir.

11. Botezul în Epistola către Filimon

V. 8, 10, 19: „De aceea, deși având întru Hristos tot dreptul să-ți poruncesc cum se cuvine [...], te rog pe tine pentru copilul meu, pe care l-am născut fiind în lanțuri, te rog pentru Onisim [...]. Eu, Pavel, îți scriu cu mâna mea; eu îți voi plăti ca să nu-ți spun că tu cu tine însuși, ești datornicul meu.”

Din aceste versete reiese că atât Filimon, cât și fostul său sclav, Onisim, sunt botezați de către Sfântul Apostol Pavel personal. Desigur că în ce-l privește pe Filimon, odată cu el s-a botezat și „toată casa lui”. Dacă n-ar fi așa, Apostolul nu i-ar putea porunci „cu tot dreptul” (*v. 8*), iar acesta nu i-ar fi „dator cu el însuși” (*v. 9*) Apostolului Pavel și nici nu i-ar fi obligat moral să-l asculte și să-l reprimească, iertându-l pe sclavul dezertor Onisim. Pe acesta l-a „născut în lanțuri”, adică l-a botezat Sfântul Apostol Pavel, în timpul primei sale captivități la Roma (*v. 10*). De fapt, cu siguranță că Onisim știa de relația apropiată a

Sfântului Apostol Pavel cu Filimon, altfel nu l-ar fi căutat la Roma, iar Apostolul n-ar fi mijlocit atât de stăruitor pentru el, obținându-i și iertarea și eliberarea (v. 16). Și toate acestea, au fost posibile în numele și prin Botezul în Hristos.

12. Botezul în Epistola către Evrei

a). *Evrei 2, 13b-14a*: „[...] Iată eu și copiii pe care ni i-a dat Dumnezeu. Deci, de vreme ce pruncii s-au făcut părtași sângelui și trupului, în același fel și El S-a împărtășit de acestea [...]” Și din context (v. 16) și din textul paralel din *Romani 9, 11-12*, putem stabili mai cu claritate sensul versetelor de mai sus, despre întruparea Fiului lui Dumnezeu, ca fiind supranaturală, dar reală și identică fiziologic (trup și sânge) cu a tuturor pruncilor, fapt care îi îndreptățește mai întâi pe prunci să fie beneficiarii Împărăției Sale, prin Botez, după cum Însuși a afirmat în atâtea rânduri ⁸².

b). *Evrei 6, 1-2*: „De aceea, lăsând începuturile cuvântului despre Hristos, să ne ridicăm spre ceea ce este desăvârșit, fără să mai punem din nou temelia învățaturii despre pocăința de faptele noastre, despre credința în Dumnezeu, a învățaturii despre botez, a punerii mâinilor, a învierii morților și a judecății veșnice [...]”

Încă din a doua parte a capitolului precedent (5, 11-14), Sfântul Apostol Pavel le amintește destinatarilor săi că stadiul lor de pregătire în credință este (sau ar trebui să fie) mult mai elevat decât se prezintă ei de fapt. În textul nostru se continuă această idee, Apostolul opinând că acum ar fi momentul să treacă la chestiuni mai aprofundate (Arhieria lui Hristos, Jertfa Lui, preoția Noului Testament, cultul divin public creștin, soteriologia, etc.) ⁸³, nemaifiind cazul să reia tot noțiunile introductive ale învățaturii creștine, între care, amintește și trei Sfinte Taine: *Spovedania* („pocăința de faptele noastre”, în v. 1), *Botezul* și *Mirungerea* („punerea mâinilor”), în v. 2. ⁸⁴

c). *Evrei 10, 32*: „Aduceți-vă, dar, aminte de zilele mai de demult, în care, după ce ați fost luminați, ați răbdat grea luptă de suferințe [...]”

Este amintită aici perioada de înfiripare a comunității creștine din Ierusalim (prima din istorie), mai exact persecuția declanșată împotriva creștinilor după uciderea Sfântului Arhidiacon Ștefan, la care Saul din Tars a avut un aport nefast. Referindu-se la Botezul în masă de la Cincizecime, Apostolul nu zice: „după ce ați fost botezați”, ci „după ce ați fost luminați”, ceea ce înseamnă că încă din veacul apostolic Botezul era denumit și „Luminare”. Întreaga secțiune din *Evrei 10, 32-34*, se constituie o paralelă la *Fapte 8, 1-3* și *9, 1-2*.

CAP. IV: BOTEZUL ÎN EPISTOLELE SOBORNICEȘTI ȘI APOCALIPSĂ

1. Botezul în Epistolele I și II Petru

a) *I Petru 1, 3*: „Binecuvântat fie Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Care, după mare mila Sa, prin învierea lui Iisus Hristos din morți, ne-a născut din nou, spre nădejde vie [...]”.

Definirea Botezului prin expresia „ne-a născut din nou” (v.3), a încetat de multă vreme să mai fie o noutate în limbajul creștin al epocii apostolice (vezi *Romani 6, 4*: „întru înnoirea vieții”; *Efeseni 1, 5*: „să ne înfieze, prin Iisus Hristos”; *Galateni 4, 7*: „Astfel, dar, nu mai ești rob, ci fiu”; *Tit 3, 5*: „El ne-a mântuit [...] prin baia nașterii celei de a doua [...]”).

b) *I Petru 2, 1-2*: „Deci, lepădând toată răutatea [...], ca niște prunci de curând născuți [...]”

Expresia „ca niște prunci de curând născuți”, ne aduce aminte de cuvintele Domnului Iisus Hristos din *Matei 18, 3*: „De nu vă veți întoarce și nu veți fi ca pruncii, nu veți intra în Împărăția cerurilor”, cuvinte care justifică pe deplin Botezul pruncilor.

c) *I Petru 2, 24*: „[...] când îndelunga răbdare a lui Dumnezeu aștepta, în zilele lui Noe și se pregătea corabia în care puține suflete, anume opt, s-au mântuit prin apă. Iar această mântuire prin apă închipuia Botezul [...]”.

Ca și apele creației, și cele ale potopului au fost prefigurări ale apei Botezului; după cum apele potopului au înecat pe toți oamenii păcătoși, așa și apa Botezului înecă toate păcatele, iar precum apele creației au odrăslit viață, la fel și apa Botezului dă viață nouă celor botezați, care se mântuiesc prin corabia Bisericii, precum Noe și familia sa s-au salvat prin corabie.

d) *II Petru 1, 9*: „Iar cel ce nu are acestea (vezi v. 5-7) este cu vederea micșorată și stinsă și a uitat de curățirea păcatelor lui de demult.”

Acel creștin în care, după Botez, din cauza lenevirii lui sufletești, omul cel vechi persistă și nu poate fi înlocuit de „făptura cea nouă”, nu va putea deveni niciodată un om hristologic, pierzând chiar și unicul „talant” cu care a fost miluit de Dumnezeu (cf. *Matei 25, 28-30* și *loc. par.*).

2. Botezul în Epistolele I și III Ioan

a) *II Ioan 2, 12*: „Vă scriu vouă, copiilor, fiindcă iertate v-au fost păcatele pentru numele Lui (Hristos n.n.). Vă scriu vouă părinților pentru că ați cunoscut pe Cel ce este de la început. Vă scriu vouă tinerilor, fiindcă ați biruit pe cel viclan”.

Deși expresia „copiilor” are un caracter generic la Sfântul Evanghelist Ioan, în textul de mai sus, termenii: „copiilor”, „părinților” și „tinerilor”, au semnificație baptismală; copiii și tinerii creștini, au păcatele iertate (prin Botez),

sunt întăriți în credință prin cateheza baptismală și sunt „biruitorii celui viclean”, pentru că părinții lor i-au botezat din pruncie, iar în prezent, sunt deja întăriți în credință („tari” = v.13).

b). *I Ioan 3, 9-10*: „Oricine este născut din Dumnezeu nu săvârșește păcat, pentru că sămânța lui Dumnezeu rămâne în acesta; și nu poate să păcătuiască, fiindcă este născut din Dumnezeu. Prin aceasta cunoaștem pe fiii lui Dumnezeu [...]”.

c). *I Ioan 4, 4, 6*: „Voi, copiii, sunteți din Dumnezeu [...]. Noi suntem din Dumnezeu; cine cunoaște pe Dumnezeu ascultă de noi; cine nu este din Dumnezeu nu ascultă de noi”.

d). *I Ioan 5, 1, 4*: „Oricine crede că Iisus este Hristos, este născut din Dumnezeu [...]. Pentru că oricine este născut din Dumnezeu biruiește lumea [...]”.

În toate aceste texte (b, c, și d), expresiile „născut din Dumnezeu”; „din Dumnezeu” și „fiii lui Dumnezeu” (5, 2) definesc relația credincioșilor botezați cu Dumnezeu.

e). *I Ioan 5, 6, 8*: „Acesta este Cel care a venit prin apă și prin sânge: Iisus Hristos; nu numai prin apă, ci prin apă și sânge [...]. Și trei sunt care mărturisesc pe pământ: Duhul și apa și sângele și acești trei mărturisesc la fel”.

„Duhul și apa și sângele” din acest text, sunt elementele definitorii, atât ale Botezului creștin („Duhul și apa”), cât și ale Sfintei Euharistii („sângele”).

f). *III Ioan 11*: „Cel ce face bine din Dumnezeu este [...]”, pentru că a dobândit filiația divină prin Botezul în Hristos.

3. Botezul în Apocalipsă

a). *Apocalipsa 1, 5*: „Și de la Iisus Hristos, martorul cel credincios, Cel întâi născut din morți [...], Care ne iubește și ne-a dezlegat pe noi din păcatele noastre, prin Sângele Său”.

Hristos = „Cel întâi născut din morți” = „Cel dintâi înviat” = „Cel dintâi din Împărăția cerurilor” = „Cel dintâi dintre creștini”, în numele Căruia se botează, mor și înviază toți credincioșii (cf. *Romani 6* și *Evrei 12, 2*).

b). *Apocalipsa 6, 11*: „Și fiecăruia dintre ei i s-a dat câte un veșmânt alb și li s-a spus ca să stea în tihnă, încă puțină vreme [...]”.

c). *Apocalipsa 7, 9*: „După acestea m-am uitat și iată mulțime multă, pe care nimeni nu putea s-o numere, din tot neamul și semințiile și popoarele și limbile [...], îmbrăcată în veșminte albe și având în mână ramuri de finic.”

d). *Apocalipsă 7, 14*: „Aceștia sunt cei ce vin din strămoșii cea mare și și-au spălat veșmintele lor și le-au făcut albe în sângele Mielului”.

e). *Apocalipsă 19, 8, 14*: „Și i s-a dat ei să se înveșmânteze cu vison curat, luminos, căci visonul sunt faptele cele drepte ale sfinților [...]. Și oștile din cer veneau după El, călare pe cai albi, purtând veșminte de vison alb, curat”.

În toate cele patru texte de mai sus (*b*, *c*, *d*, și *e*) se vorbește despre „veșmintele albe“, sau de „visonul alb, curat“, expresii care definesc ținuta sufletească festivă, postbaptismală și pascală a celor încreștinați și miruiți, care de acum se mai numesc și „iluminați” (neofiți), sau răscumpărați.

Haina albă a neofiților reprezintă până astăzi nu numai curăția sufletească a celui botezat și devenit „făptură nouă”, sau „om nou”, hristologic, ci și „pecetluirea” (sau oficializarea) lui în această curăție, stare care se va amplifica prin bogăția darurilor Sfântului Duh ce vor fi primite prin Taina Mirungerii. Haina (cămășuța) albă cu care sunt înveliți astăzi pruncii când sunt miruiți, după botezare, este numită „hrisma” („ungere”, de la v. gr. „hrizo” = „a unge”), iar ei devin niște veritabili „hristoși” (unși).

În Apocalipsă, cei înveșmântați în haine albe sunt iluminații jertfiți și răscumpărați de Dumnezeu prin Botezul martiric al sângelui, profetii tipologic în *Facerea 49, 11*; acum ei și-au curățit, la propriu, sufletul și viața „în sângele Mielului” (*7, 14*), iar „visonul curat și luminos” constituie într-adevăr „faptele cele drepte” ale vredniciei lor.

Având în vedere amplitudinea persecuțiilor sângeroase la adresa creștinismului, la data scrierii Apocalipsei, precum și caracterul profetic al acestei cărți, evident că numărul neofiților „din tot neamul și semințiile și popoarele și limbile” (*7, 9*) nu poate fi socotit, el fiind într-o perpetuă creștere și în veacurile viitoare.

PARTEA a III- a

IMNOLOGIA BAPTISMALĂ A NOULUI TESTAMENT

CONSIDERENTE GENERALE

Termenul de „imn” (gr. „hýmnos”; lat. „hýmnum”)⁸⁵, include în sfera sa înțelesul de poezie religioasă, de cele mai multe ori cântată⁸⁶, de preamărire a divinității⁸⁷, fiind executată vocal, spre deosebire de „psalm” („psalmós”)⁸⁸, sau de „odă” („odé”)⁸⁹, care se executau cu acompaniament instrumental. O clasificare în acest sens, o avem de la Sfântul Grigore de Nyssa: „*Psalm* înseamnă melodia dintr-un instrument muzical, *oda* este intonarea care se face prin cuvinte, cu ajutorul gurii, iar *imn* este zicerea de bine înălțată către Dumnezeu, pentru bunurile cele existente pentru noi.”⁹⁰ Cele trei genuri de cântare religioasă își întrunesc particularitățile în formularea paulină din *Efeseni 5, 19*: „Vorbiți între voi în *psalmi* și în *laude* și în *cântări duhovnicești* [...]”, precum și din *Coloseni 3, 16*: „[...] Cântați în inimile voastre lui Dumnezeu, mulțumindu-I în *psalmi*, în *cântări de laudă* și *duhovnicești*, [...] cântând cu

bucurie în inimile voastre [...]”. Prin „psalmii” pomeniți de Sfântul Apostol Pavel în textele de mai sus – spun specialiștii – că nu trebuie să înțelegem neapărat psalmi propriu-zisi „cântați la instrumente cu coarde, ci în genere, o cântare de bucurie și de mulțumire”⁹¹, adică un nou și spontan gen de creație imnică, de proveniență pur creștină.

Compoziții destul de libere la început, alcătuite însă sub inspirația Duhului Sfânt (cf. *I Corinteni 14, 26*), imnurile respective s-au fixat destul de timpuriu în formulări concrete. În cadrul noului cult, creștin, se respira deja un parfum înnoitor, un aer de sănătate și prosepțime, iar „cuvintele parcă se cântau singure”⁹² în întreaga Biserică. De fapt „[...] s-a produs o rapidă evoluție a imnurilor, astfel încât cele compuse, în general, spre lauda lui Dumnezeu, având o largă utilizare în iudaism, au devenit rapid imnuri de preamărire a lui Hristos și a operei Sale de mântuire a întregii lumi.”⁹³ Această imnologie creștină a epocii apostolice⁹⁴ se reflectă pregnant nu numai în viața liturgică a Bisericii primare, ci și în mai toate genurile literare biblice nou testamentare.⁹⁵

Așadar, primii creștini își manifestau bucuria credinței în Hristos rugându-se, dar mai ales cântând, atât din Psalmii Vechiului Testament, cât și din aceste noi creații imnice, în special cu prilejul marilor sărbători – Paștile și Cincizecimea – când erau botezați catehumenii. Tocmai de aceea, ponderea cea mai mare între creațiile lirice ale creștinismului primar, o deținea imnologia baptismală⁹⁶, ale cărei „vestigii”, recuperate din genul epistolar al Noului Testament, le vom prezenta analitic în continuare:

PRINCIPALELE IMNURI BAPTISMALE NOU TESTAMENTARE

a). *Romani 8, 31-39*: - „Ce vom zice deci la aceasta ? Dacă Dumnezeu e pentru noi, cine este împotriva noastră ? El, Care pe Însuși Fiul Său nu L-a cruțat, ci L-a dat morții, pentru noi toți, cum nu ne va da oare, toate împreună cu El ? Cine va ridica pâra împotriva aleșilor lui Dumnezeu ? Dumnezeu este Cel ce îndreptează; cine este cel ce osândește ? Hristos, Cel ce a murit, dar mai ales Cel ce a înviat, Care și este de-a dreapta lui Dumnezeu, Care Se și roagă pentru noi! Cine ne va despărți pe noi de iubirea lui Hristos ? Necazul, sau strâmtoarea, sau prigoana, sau foametea, sau lipsa de îmbrăcăminte, sau primejdia, sau sabia ? Precum este scris: „Pentru Tine suntem omorâți toată ziua, socotiți ca niște oi de junghiere”. Dar în toate acestea suntem mai mult decât biruitori, prin Acela Care ne-a iubit. Căci sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile, nici înălțimea, nici adâncul și nicio altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru !”

În fața perspectivei pe care Botezul o deschide creștinilor, de a fi nu numai beneficiarii iubirii divine, ci și moștenitorii reali și fiii lui Dumnezeu împreună cu Hristos Domnul, retorismul paulin revărsat în minunate formule interrogative, ritmate poetic, întreține o atmosferă exaltantă, pe cât de cultică, pe atât și de imnică. Prin intermediul poeziei, Apostolul neamurilor expune și în această manieră inedită, dar atât de plăcută și de ușor accesibilă, temeurile credinței creștine, adică infinita iubire divină, precum și „o concepție precisă, sistematică și sigură despre mântuire și despre un Mântuitor, Care însă nu este creat de om, sau chiar de Dumnezeu, nici înconjurat de ceață mitică, sau mister și nici străin realității istorice. Mântuitorul creștin ne iubește și ca Fiu al lui Dumnezeu, dar și ca frate al nostru, fiind ca și noi, un Om adevărat.”⁹⁷

Sub aspect literar, în structura imnului de mai sus, distingem două teme, specifice catehezei baptismale: una doctrinară (vv. 31-34) și una parenetică (vv. 35-39), ceea ce ne-ar îndreptăți să presupunem că de fapt, în secțiunea *Romani 8, 34-39*, n-ar fi exclus să avem nu unul, ci două imnuri baptismale, corespunzând celor două teme constatate mai sus, fapt destul de frecvent în practica cultică a Bisericii, la acea dată.⁹⁸

b). *Romani 8, 14-17*: „Căci câți sunt mânați de Duhul lui Dumnezeu, sunt fii ai lui Dumnezeu.

Pentru că n-ați primit iarăși un duh al robiei, spre temere, ci ați primit Duhul înfierii, prin care strigăm: Avva! Părinte!

Duhul Însuși mărturisește împreună cu duhul nostru că suntem fii ai lui Dumnezeu.

Și dacă suntem fii, suntem și moștenitori – moștenitori ai lui Dumnezeu și împreună-moștenitori cu Hristos, dacă pătimim împreună cu El, ca împreună cu El să ne și preamărim.”

și *Galateni 4, 6-7*:

„Și pentru că sunteți fii, a trimis Dumnezeu pe duhul Fiului Său în inimile noastre, care strigă: Avva! Părinte!

Astfel, dar, nu mai ești rob, ci fiu; iar de ești fiu, ești și moștenitor al lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos.”

Axate pe cunoscuta temă baptismală a „înfierii”, cele două texte prezentate în paralel, aparțin totuși indubitabil, unuia și aceluiași imn baptismal, în care ideea filiației noastre divine este desemnată prin expresia „Duhul înfierii” (*Péuma hyothesias*) din *Romani 8, 15*. Dar, cu toată înrudirea evidentă dintre cele două texte, în legătură cu expresia „Duhul înfierii”, remarcăm totuși un element (în aparență) deosebitor: în *Romani 8, 15* „Duhul înfierii” este „primit”, pe când în *Galateni 4, 6* el este „trimis” de Dumnezeu Tatăl. Care-i adevărul ?

Adevărul este că de fapt, ambele texte ne sugerează unul și același lucru: *numai* Dumnezeu Tatăl are inițiativa trimerii, atât a Fiului, cât și a Duhului Sfânt în lume, doar că aici, sensul vechitamentar al expresiei „Avva”⁹⁹, acum este raportat la situația cu totul nouă în care se află creștinul botezat, care, din rob, devine nu numai fiu, ci atât fiu, cât și deplin moștenitor al lui Dumnezeu¹⁰⁰, și împreună-părtaș cu Hristos la moștenirea câștigată de El.

c). *I Tesaloniceni 5, 16-22*: - „Luați seama să nu răsplătească cineva răul cu rău, ci totdeauna să urmați cele bune unul față cu altul și față cu toți. Bucurați-vă pururea ! Rugați-vă neîncetat ! Dați mulțumire pentru toate, căci aceasta este voia lui Dumnezeu, întru Hristos Iisus, pentru voi. Duhul să nu-L stingeți, prorociile să nu le disprețuiți ! Toate să le încercați; țineți minte ce este bine; feriți-vă de orice înfățișare a răului ! ”

Aici, totul este foarte clar! Ritmica propozițiilor, muzicalitatea expresiilor și formula de adresare la persoana a II-a plural, indică nu numai stilul, ci și tonalitatea parenetică, cultică, a imnului baptismal.

d). *Romani 12, 1*:

„Vă îndemn, deci, fraților, pentru îndurările lui Dumnezeu, să înfățișați trupurile voastre ca pe o jertfă vie, sfântă, bine plăcută

și *I Petru 2, 5*:

„Și voi înșivă, ca pietre vii, zidiți-vă drept casă duhovnicească, preoție sfântă, ca să aduceți jertfe duhovnicești, bine plăcute lui Dumnezeu, ca închinarea voastră cea duhovnicească!”

Structura acestor texte este constituită numai din sinonime, de parcă autorii lor s-ar fi înțeles să exprime aceleași idei, prin aceleași cuvinte. Nu este exclus ca autorii lor să fi utilizat izvoare sau surse identice de documentare, pentru că nu de puține ori, cateheza baptismală a constituit punctul de întâlnire între Sfinții Apostoli Petru și Pavel.

e). *II Corinteni 6, 14-16*: - „Nu vă înjugați la jug străin cu cei necredincioși, căci ce însoțire are dreptatea cu fărădelegea ? Sau ce împărțășire are lumina cu întunericul ? Și ce învoire este între Hristos și Veliar, sau ce parte are un credincios cu un necredincios ? Sau ce înțelegere este între templul lui Dumnezeu și idoli ?”

Ritmicitatea expresiilor, formulele retorice interogative, propozițiile simple, scurte, directe, tonul categoric, sever chiar, ne dezvăluie aici un imn cu o structură tematică deosebită. Este construit din zece antiteze în care se reflectă și anumte idei din teologia qumranită¹⁰¹. Datorită conținutului exclusiv parenetic al *cap. 6* (din care am preluat textul), precum și datorită antitezelor: Hristos-Veliar; credincios-necredincios; dreptate-fărădelege; lumină-întuneric

ș.a., imnul de față este într-adevăr baptismal și probabil că se rostea în slujba Botezului, în cadrul exorcismelor, sau imediat după acestea.

f). *II Timotei 2, 11-13*: - „Vrednic de credință este cuvântul: că dacă am murit împreună cu El (cu Hristos, n.n.), vom și învia împreună cu El; de-L vom tăgădui și El ne va tăgădui pe noi. Dacă nu suntem credincioși – El rămâne credincios, căci nu poate să se tăgăduiască pe Sine Însuși.”

Așa cum deja știm, Sfântul Apostol Pavel a scris această Epistolă pe când se afla la Roma, în a doua sa captivitate, de data aceasta având certitudinea sfârșitului (cf. 4, 6-8). În această situație, el îi lasă lui Timotei (episcopul Efesului și cel mai fidel ucenic al său) respectiva Epistolă-testament, cu cele din urmă povățuiri, între care strecoară și fragmentul de imn baptismal de mai sus, ca argument fundamental pentru Timotei, ca atunci când îi va sosi și lui ceasul, să fie gata a se jertfi pentru Hristos. Cuvintele sunt solemne, dureroase, dar pline de bărbăție, excluzând orice compromis. Atât formula introductivă: „vrednic de credință este cuvântul” (care întotdeauna indică o citare), cât și dispunerea ritmică a frazelor (fiecare începând cu o propoziție condițională și conținând câte două verbe antonime), sunt indicii sigure asupra caracterului imnic al textului în cauză, iar identitatea lui baptismală rezultă din expunerea condițiilor esențiale ale mântuirii în Hristos: moartea și învierea împreună cu El, săvârșite sacramental prin Botez (*Romani 6*). Timotei se va conforma întocmai.¹⁰²

g). *Efeseni 5, 14*: - „Pentru aceea zice: Deșteaptă-te cel ce dormi și te scoală din morți și te va lumina Hristos!”

Deși imnul sugerat de textul de mai sus s-ar putea încadra mai cu succes în tematica imnurilor pascale, unii autori¹⁰³ îl plasează tot atât de bine și în categoria celor baptismale, pentru că prelungeste și amplifică tema luminii (iluminării) din *v. 13*, care este de fapt baptismală. Ideea nu e rea și nici nu ne surprinde, bine știind că în Biserica primară, botezarea catehumenilor, se făcea îndeosebi de Paști și de Rusalii, iar în această compoziție era perfect compatibilă cu asemenea practică. Se pare că se și bucura de o mai mare popularitate, așa încât, spre norocul nostru, îl putem prezenta integral, în varianta îmbunătățită prin reconstituirea ce i-a făcut-o Clement Alexandrinul¹⁰⁴:

„Pentru aceea zice:
Deșteaptă-te cel ce dormi
Și te scoală din morți
Și te va lumina Hristos,
Soarele Învierii,
Cel zămislit înaintea aurorei,
Ale cărui raze dăruiesc viață!”

h). *I Petru 1, 3-5*: - „Binecuvântat fie Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Care, după mare mila Sa, prin Învierea lui Iisus Hristos din morți, ne-a născut din nou, spre nădejde vie, spre moștenire nestricăcioasă și neîntinată și nevestejită,

păstrată în ceruri pentru voi, cei ce sunteți păziți cu puterea lui Dumnezeu, prin credință, spre mântuire, gata să se dea pe față în vremea cea de apoi.”

Atât imnul de mai sus, cât și alte câteva imnuri de mare frumusețe literară, dar și de mare bogăție doctrinară, aflate în cuprinsul *Epistolei I Petru*, i-au convins pe cercetătorii bibliști, că dintre toate cărțile Noului Testament, aceasta este cea mai puternic influențată de cateheza și liturghia baptismală a Bisericii apostolice.¹⁰⁵

Formula teologică a botezului creștin, ca „naștere din nou”, deși este extrem de reală și prețioasă pentru profunzimea ei de sensuri, este și extrem de rară în Noul Testament; în afară de *I Petru 1, 3-5*, nu o mai găsim decât în *Ioan 3, 3-5*; *Tit 3, 5* și, numai într-o oarecare măsură, în *Iacov 1, 18*.

Dintre toate acestea însă, textul cel mai apropiat de *I Petru 1, 3-5*, este cel din *Tit 3, 5*, în care imnul baptismal consună aproape identic cu cel de mai sus, sugerând și de această dată, aceeași cunoscută și strânsă dependență literară între ce doi autori:¹⁰⁶

i). *Tit 3, 5*: - „Iar când bunătatea și iubirea de oameni a Mântuitorului nostru Dumnezeu s-a arătat, El ne-a mântuit, nu din faptele cele întru îndreptare, săvârșite de noi, ci după a Lui îndurare, prin baia nașterii celei de a doua și prin înnoirea Duhului Sfânt, pe Care L-a vărsat peste noi, din belșug, prin Iisus Hristos, Mântuitorul nostru, ca îndreptându-ne prin harul Lui, să ne facem după nădejde, moștenitorii vieții celei veșnice. Vrednic de credință este cuvântul !”

NOTE BIBLIOGRAFICE

46. Pr. Prof. Dr. Vasile Gheorghiu, *Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel. Introducere, traducere și comentariu*, Ed. a II-a, Cernăuți, 1938, p. 165: „Trupul s-a zis că este „al păcatului”, pentru că stă, de obicei, în slujba păcatului”.

47. J. Weiss, *Paulinische Probleme. Die Formel „en Hristó Iisou”*, în „Theologische Studien und Kritiken”, 1896, p. 7-33, la Diac. Dr. Grigorie T. Marcu, *Antropologia Paulină*, Sibiu, 1941, p. 116;

48. Th. Zahn, *Der Brief des Paulus an die Römer*, Kommentar zum Neuen Testament, B, VI, 1u; 2A, Leipzig, Deichert, 1910, cf. *Ibidem*, p. 115;

49. Cf. Diac. Dr. Grigorie T. Marcu, o.c., p. 119-124;

50. Haralambie Roventă, *Epistola către Efeseni a Sfântului Apostol Pavel. Introducere și comentariu*, București. Tipografia Cărților Bisericești, 1929, 152 p (coment. la loc: *Efeseni 4, 17-24*)

51. Pr. Prof. Dr. Grigorie T. Marcu, *Omul cel nou în concepția antropologică a Sf. Apostol Pavel*, în Rev. „Studii Teologice”, Seria a II-a, Anul III (1951), nr. 7-8, p. 422; Pierre Grelot, o.c., p. 26;

52. Cf. *Ieremia 1, 5*; *Psalmul 21, 9-10*; *Luca 1, 15, 44*, precum și *Lucrarea*, notele 13-15;

53. Pr. Prof. Dr. Vasile Tarnavschi, *Arheologia Biblică*, Cernăuți, p. 531-532;

54. Pr. Prof. Dr. Vasile Gheorghiu, *o.c.*, p. 283: „*Omul [...] trebuie să-și aducă trupul său sacrificiu lui Dumnezeu, dar nu cumva junghiindu-și trupul, ci păstrându-l viu, însă ferindu-l de profanare și punându-l acum numai în serviciul lui Dumnezeu*”.

55. Pr. Olimp N. Căciulă, *Sfânta Euharistie ca jertfă*, Atena 1932, p. 15, notează: „*Pe cerul întunecat al vieții spirituale, jertfa a fost întocmai ca o stea unică și strălucitoare, care a insuflat popoarelor încredere și nădejde, concentrând în sine cele mai înalte dorințe ale lor și proiectând razele ei scânteietoare departe, în istorie, pe colina Golgotei, unde avea să se înfăptuiască pentru totdeauna împăcarea omului cu Dumnezeu, prin jertfa de bunăvoie a Însuși Fiului lui Dumnezeu și Mântuitorului lumii – Domnul nostru Iisus Hristos*”.

56. Cf. Pr. Asist. Vasile Mihoc, *Iisus Hristos Arhiereu, după Epistola către Evrei*, în Rev. „Ortodoxia”, Anul XXXV (1983) nr. 2, aprilie-iunie, p. 176-199;

57. Pr. Prof. Dr. Grogorie T. Marcu, *art. cit.*, Rev. cit., p. 418-419, clasifică biblic astfel, tipologia umană noutestamentară: „Terminologic, trei expresii echivalente (plus sinonimele lor) definesc rodul comuniunii cu Hristos (prin Botez și Euharistie, n.n.):

1. *Om duhovnicesc* (pneumatikós ánthropos): *I Corinteni 2, 15; 3, 1; 14, 37; Galateni 6, 1;*

2. *Om nou* (kainós ánthropos): *Efeseni 2, 15; 4, 24;* „*neos ánthropos*”: *Coloseni 3, 10*, sau „*făptură nouă*” (kainé ktisis: *II Corinteni 5, 17; Galateni 6, 15;*

3. *Bărbat desăvârșit* (anér téleios): *Efeseni 4, 13;* comp și *I Corinteni 2, 6; 14, 20; Filipeni 3, 15; Coloseni 1, 28; Evrei 5, 14.*

Împreună cu expresiile opuse lor – *omul trupesc*, din carne robită devasta-toarelor poftes ale păcatului (sarkikós ánthropos: *I Corinteni 3, 3*); *omul psihic* (psihikós ánthropos: *I Corinteni 2, 14*), care în definiția pregnantă a Sf. Iuda „*fratele*” Domnului (v. 19), „*nu are duhul*” lui Hristos; *omul cel vechi* (o palaiós ánthropos: *Romani 6, 6; Efeseni 4, 22; Coloseni 3, 9*) și, în fine, *pruncul, nevârșnicul*, „*necoptul*”, cel lipsit de maturitate religioasă (népios: numai în *Galateni 4, 3* apare cu acest înțeles peiorativ) – formulele terminologice de care se servește Sf. Apostol Pavel pentru definirea condițiilor religios-morale ale omului contemplat de el, alcătuiesc însăși esența *Antropologiei* sale. Ele despacă viața omului în două – și tot așa și istoria omenirii”.

58. Vezi mai pe larg, Olivier Clément, *Trupul morții și al slavei. Scurtă introducere la o teopoetică a trupului*, traducere din lb. franceză, de Sora Eugenia Vlad, Editura „Christiana”, București, 1996, p. 18-43;

59. Pr. Asist. Vasile Mihoc, *Omul chip și asemănare a lui Dumnezeu – deși poartă ranele păcatelor*, în Rev. „Mitropolia Ardealului”, Anul XXVI (1981), nr. 7-9, iulie – septembrie, p. 552;

60. A se vedea Maciej Bielawski OSB, *Părintele Dumitru Stăniloae, o viziune filocalică despre lume*, traducere și cuvânt înainte de Diac. Ioan I. Ică jr., Editura „Deisis”, Sibiu, 1998, p. 312-316;

61. Mitropolit Nicolae Corneanu, *o.c.*, p. 320;

62. Detalii, la Pr. Asist. Dr. Vasile Mihoc, *Epistola Sfântului Apostol Pavel către Galateni, introducere, traducere și comentariu* (teză de doctorat), în Rev. „Studii Teologice”, Seria a II-a, Anul XXXV (1983), nr. 3-4, p. 294-296.

63. S. Légasse, *Foi et baptême chez Saint Paul: Etude de galates 3, 26-27*, în „Bulletin de Littérature Ecclésiastique”, LXXIV (1973), p. 100-102;

64. În 11 din cele 13 apariții ale verbului grecesc „*baptizein*” în Epistolele pauline, el se referă, cu diverse conotații, la Taina Botezului, temă în jurul căreia s-a elaborat în timp, o adevărată literatură nou testamentară: Oscar Cullmann, *Baptism in the New Testament*, London, 1950; R. Schnackenburg, *Das Heilsgeschehen bei der Taufe nach dem Apostel Paulus*, München, 1950; G.R. Beasley-Murray, *Baptism in the New Testament*, London, 1962; K. Aland, *Zur Vorgeschichte der christlichen Taufe*, în „Neues Testament un Geschichte – O. Cullmann zum 70 Geburtstag”, Zürich/Tübingen, 1972, p. 1-14 și, mai ales, Pr. Vasile Mihoc, *Sensul tipic al Vechiului Testament după I Corinteni 10, 1-11*, în Rev. „Mitropolia Ardealului”, XXI (1976), nr. 4-6, p. 279-280.

65. D. Mollat, *Symbolismes baptismaux chez Saint Paul*, în Rev. „Lumière et vie”, XXVI (1956), luna martie, p. 73, notează că „Botezul este semnul sacramental al sfârșitului unei lumi a păcatului și al venirii unei alte lumi, a nevinovăției și dreptății.”

66. C. Masson, *L'Épître de Saint Paul aux Colossiens*, Neuchâtel/Paris, 1950, p. 143; Y. Trémel, *Le baptême, incorporation du chrétien au Christ*, în Rev. „Lumière et vie”, XXVII (1956), luna mai, p. 84, afirmă: „Faptul că Același Hristos îi „îmbracă” pe toți, face să dispară deosebiri între cei botezați.”

67. Cronologia creștină, inițiată de Dionisie Exiguul (cel Mic), nu mai socotește anii „de la începutul lumii”, ca în iudaism, ci situează începutul într-un punct nedeterminat, pe linia care coboară de la Hristos spre trecut; tot astfel, sfârșitul lumii este plasat într-un punct nedeterminat al aceleiași linii, dar în viitor; Cf. Oscar Cullmann, *Christ et le temps* Neuchâtel-Paris, 1947, p. 11-12, la Pr. Asist. Dr. Vasile Mihoc, *o.c.*, rev. cit. nr. 3-4/1983, p. 335;

68. *Ibidem*.

69. M.W. Schoenberg, *St. Paul's Notion of the Adoptive Sonship of Christians*, în „The Thomist”, XXVIII (1964), p. 51 și urm.

70. Pierre Bonnard, *L'Épître de Saint Paul aux Galates* (Commentaire du Nouveau Testament, IX), Neuchâtel, 1952; Ed. a II-a, 1972, p. 88.

71. Vezi *Lucrarea*, p. 7

72. Cf. Sfântul Ambrozie, *Exposito Ev. sec. Luc.*, t. 2, 83, *P.L.*, 15, col. 1665: „Botezul este valabil chiar și când e săvârșit cu apă nesfințită, întrucât prin botezarea Sa în Iordan, Domnul a sfințit pentru totdeauna firea tuturor apelor.”

73. Otto Michél, *Der Brief an die Hebräer* (Kritisch-Exegetischer Kommentar über das Neue Testament), 12 Auflage, Göttingen, 1966, p. 346;

74. A se vedea și lectura atent *Epistola către Filimon* (pentru valoarea ei inestimabilă în antichitatea greco-romană);

75. Cf. D. Mollat, *art. cit.*, rev. cit., p. 73;

76. Y. Trèmel, *art. cit.*, rev. cit., p. 84;

77. Detalii la C. Masson, *o.c.*, p. 143 și urm.;

78. *Studiul Noului Testament pentru Institutetele teologice*, Ediția a III-a, E.I.B.M.B.O.R., București, 1984, p. 251;

79. Pr. Prof. Dr. Vasile Gheorghiu, *Introducere în sfințele cărți ale Testamentului Nou*, Cernăuți, 1929, p. 581;

80. Cf. *Studiul Noului Testament...*, Ed. cit., p. 252-253: „Tit este amintit de 12 ori în Epistolele pauline, totdeauna la loc de cinste (*Galateni 2, 1, 3; II Corinteni 2, 13; 7, 6, 13-14; 8, 6, 23; 12, 18* și *II Timotei 4, 10*). Apostolul neamurilor îl numește, cu deosebită prețuire „fiu ales”; „fiu iubit”; „frate”; „colaborator”, etc., ceea ce arată că el a desfășurat o activitate deosebit de rodnică în câmpul misiunii creștine. Din *Galateni 2, 1, 3* aflăm că tatăl său era grec și că Tit n-a fost obligat să se circumcidă ca și Timotei, fapt care dovedește că predica sa s-a adresat mai ales păgânilor. O veche tradiție răsăriteană, consemnată în sinaxarul vieții sale (25 august) [...] ne spune că el s-a numărat printre cei 70 (resp. 72) de ucenici ai Mântuitorului și că a primit Botezul din mâna Apostolilor, la Cincizecime. [...] Sf. Apostol Pavel l-a hirotonit episcop și, după eliberarea sa din prima captivitate romană, l-a lăsat ca locțiitor al său în insula Creta, cu sarcina de a organiza și conduce Biserica locală” (*Tit 1, 5*);

81. Cele mai cunoscute denumiri teologice ale Tainei Sfântului Botez, le avem în: *Tit 3, 5* = „pălinghenesia („nașterea cea de a doua”; „nașterea din nou”); *Ioan 3, 7* = „théoghenesia” („nașterea din Dumnezeu”; „nașterea de sus” și *Galateni 3, 27* = „éndysis” („îmbrăcare” sau „înviere” cf. *Romani 6, 4*).

82. Cf. *Matei 18, 2-6; 18, 10, 14; 19, 13-15; 21, 15-16; Marcu 9, 36-37; 9-49; 16, 15-16; Luca 9, 48; 18, 15-17*, etc.

83. Pr. Asist. Vasile Mihoc, *Iisus Hristos arhiereu, după Epistola către Evrei*, în Rev. „Ortodoxia”, An. XXXV, nr. 2/1983, p. 176-199.

84. Contextual, credem că este vorba de „punerea mâinilor” ca Sf. Taină a Mirungerii (cf. *Fapte 8, 17; 19, 6*) și nu de Hirotonie (cf. *Fapte 6, 7; I Timotei 4, 14; 5, 22; II Timotei 1, 6*).

85. A. Schmoller, *Handkonkordanz zum griechischen Neuen Testament*, Vierzente Auflage, Württembergische Bibelanstalt, Stuttgart, 1968, p. 495;

86. A. Maillot, *Hymne* (art.), la Jean-Jacques von Allmen, în „Vocabulaire biblique”, 3-ème éd. Neuchâtel, 1964, p. 375;

87. *Dicționarul limbii române moderne*, Editura Academiei R.P.R., București, 1958, p. 375;
88. A. Schmoller, *o.c.*, p. 350;
89. *Ibidem*, p. 533;
90. Cf. Diac. Dr. Haralambie Roventă, *o.c.*, p. 126;
91. *Ibidem*;
92. C.F.D. Moule, *The Birth of New Testament*, vol. I, London, 1966, p. 11.
93. M.-E. Boismard, *o.c.*, p. 8;
94. Mai pe larg, la Prot. Dr. Ioan Bude, *o.c.*, p. 89-130;
95. *Ibidem*, p. 91-130: - o variantă de clasificare a imnelor Noului Testament:
1. Imnuri creștine în Evanghelia a III-a;
 2. Imnuri tematice nouotestamentare:
 - Imnuri pascale
 - Imnuri treimice
 - Imnuri hristologice
 - Imnuri baptismale
 3. - Imnologia profetică a Apocalipsei
 4. - Formule doxologice
96. Cf. *Ibidem*, p. 111-118;
97. Mitropolit Nicolae Corneanu, *Învățătura ortodoxă despre mântuire*, Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1983, p. 71;
98. În acest sens, Oscar Cullmann, *o.c.*, p. 104-105, evidențiază că nu numai pericopa baptismală din *Romani 8, 31-39* este structurată astfel, ci întreaga Epistolă are, în mare, același plan: *partea I* (dogmatică), între *1, 1-11, 36*, iar *partea a II-a* (parenetică), între *12, 1-16, 27*;
99. Cf. Pr. Prof. Dr. Vasile Mihoc, *o.c.*, p. 294-296;
100. Deși ideea de „înfierare” este prezentă și în alte *Epistole* pauline (*II Corinteni 6, 18; Efeseni 1, 5; Filipeni 2, 15* ș.a.), ea nu-i aparține de fapt Sfântului Apostol Pavel, ci își are obârșia în doctrina Vechiului Testament (*Facerea 15, 3-4; Ieșirea 2, 10; Ieremia 31, 9; Pilde 4, 18*), în a cărei sensibilitate caldă și-a legănat el copilăria și tinerețea;
101. M.-E. Boismard, *o.c.*, p. 13.
102. Timotei va muri ca martir în timpul persecuției lui Domițian, fiind ucis cu un ciomag, cf. *Ibidem*, p. 119; 145;
103. Pr. Prof. Nicolae Petrescu, *Explicarea Apostolelor duminicale. Manual pentru Seminariile Teologice*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1975, p. 289;
104. *Protreptique*, IX, 84, Ed. Stahlin (G.C.S.), p. 63, în Col. „Sources Chrétiennes”, p. 151, la M.-E. Boismard, *o.c.*, p. 11.
105. Cf. Eva Kraft, *Chistologie und Anthropologie im I Petrusbrief*, în „Evangelische Theologie”, 1950-1951, p. 120;
106. Irénee Fransen, *Une homélie chrétienne: la première Epître de Pierre*, în „Bible et Vie chrétienne”, ian. 1960, p. 28-38.